

Koloniale beeldvorming

Prof. Dr. Idesbald Goddeeris

3 oktober 2023

REEKS LEERBOEKEN IN DE GESCHIEDENIS
ONDER LEIDING VAN DE HH. G. GYSELS EN G. MICHEL

NIEUWSTE TIJDEN
(1848-1955)
GESCHIEDENIS VAN BELGIË

TEN BEHOEVE
VAN DE EERSTE KLAS DER ATHENEA EN VAN
DE GELIJKGESTELDE KLASSEN VAN DE COLLEGES
EN VAN HET NORMAAL ONDERWIJS

DOOR

G. GYSELS
Leraar aan het
Koninklijk Atheneum
te Koekelberg
en aan de Middelbare
Normaalschool te Brussel II

M. VAN DEN EYNDE
Leraar aan het
Provinciaal Atheneum
te Morlanwelz

DEEL VI

SCIENCES ET LETTRES, LUIK
1955

bare werken. Het centraal gouvernement was in Brussel gevestigd.

De economische uitrusting van Kongo ontwikkelde zich zeer snel.

Van 1890 tot 1898 legde Thys, ten koste van bovenmenselijke inspanningen het spoorvak Matadi-Leopoldstad aan (400 km; de aanleg van de eerste zestien kilometer vergde drie jaar).

1902-1903. Oprichting van de maatschappij « Chemins de fer des Grands Lacs ».

1906. Stichting van maatschappijen als de « Chemins de fer du Katanga et du Bas-Congo-Katanga », de « Régie des mines d'or de Kilo-Moto », de « Union Minière du Haut-Katanga », de « Forminière ».

Leopold II steunde de onderneming met zijn persoonlijk vermogen dat daardoor in 1890 aangslvekkend geslonken was. De organisatie van het gebied vereiste steeds aanzienlijker uitgaven; om daarin te voorzien stond het Belgisch Parlement de vorst belangrijke leningen toe (25 miljoen in 1890). Het koloniaal bestuur hief inkomende rechten en eiste van de inboorlingen, hoge en soms overdreven belastingen in natura (rubber en ivoor).

Deze politiek gaf aanleiding in Engeland tot hevige protesten die evenwel niet van baatzucht vrij te pleiten zijn. Onder het voorwendsel van « Congo atrocities » en van het bestaan van vermeende handelsmonopolies zond Engeland op 8 augustus 1903 een nota aan alle mogendheden die de Akte van Berlijn hadden ondertekend.

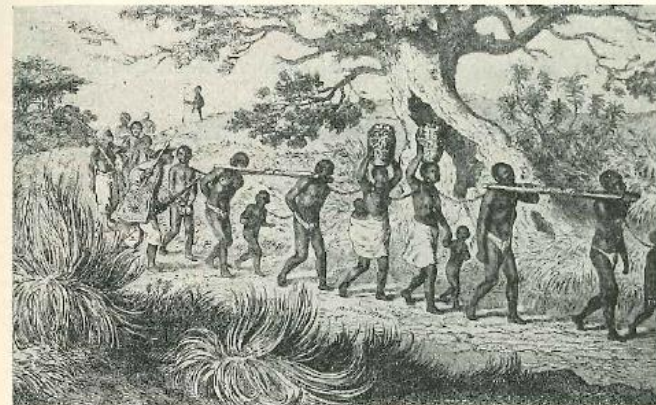
In een ontwerp van een antwoord op deze nota ontzegde de onafhankelijke Staat aan Engeland « alle recht van tussenkomst in aangelegenheden van binnenlands bestuur »; er werd tevens in vastgesteld dat « de (Engelsen) de campagne (tegen Kongo) inzetten toen de Staat welvarend begon te bliiken... Van 1895 af kent de handel van de Kongostaat een merkelijke bloei; de uitvoer stijgt van jaar tot jaar, hij bedroeg 10 miljoen in 1895 en 50 miljoen in 1902. De campagne zal heviger worden naarmate de Staat meer levenskracht zal aan de dag leggen; ze zal uitgaan van enkele bijzondere en afzonderlijke gevallen om menslievendheid voor te wenden en de ware oogmerken te verbergen; deze werden nochtans verklapt door pamfletschrijvers en door leden van het Lagerhuis, die aandrongen op de verdwijning en de verdeling van de Kongostaat... »

Het gouvernement van de Staat heeft trouwens nooit ontkend dat er moorden en misdrijven in Kongo gepleegd werden, net als in om het even welk land of welke kolonie. De nota erkent zelf dat de strafbare feiten aan de rechtbanken werden overgemaakt en dat de daders gestraft werden. Daaruit moet besloten worden dat de Staat zich van zijn opdracht kwijt... »

(Naar R. CHARLES, *Rapport sur le dossier « Campagne anticongolaise »*.)

C. De campagnes tegen de Arabische slavenhandelaars, de Mahdisten en de Batetela's

De Kongostaat moest niet enkel georganiseerd en uitgerust worden, maar er moest ingegrepen worden tegen de Arabische slavenhandelaars die van uit Zanzibar rooftochten op negers ondernamen in het oostelijke Kongo-gebied¹.

Slavenkaravaan.

Arabieren leidden de gekluisterde negers naar Zanzibar. Dit beeld is ontleend aan *Les Belges au Congo*, speciaal nummer van de *Mouvement géographique* (1885).

Cliché Mus. voor Belgisch Kongo, Tervuren.

Niettegenstaande de verpletterende overmacht van de slavenhalers (Tippotip, Sefu en Kongo Lutete) bonden Dhanis, Michaux, Chaltin en Jacques moedig de strijd aan. Ten koste van heldhaftige opofferingen² behaalden ze een volledige overwinning.

Het noordoostelijk gedeelte van de Kongostaat had nog

¹ Cf. kaart blz. 807. Naar aanleiding van de campagne van de Franse kardinaal Lavigerie, stichtte men te Brussel de « Belgische maatschappij voor de bestrijding van de slavenhandel » (1888).

² O.a. die van luitenant Lippens en van sergeant Debruyne.

zwaar te lijden onder de rooftochten van de Mahdisten uit Soedan. Ze werden volkomen verslagen door de colonnes van Van Kerckhoven, Ponthier en Chaltin. Henry kruiste zelfs met een stoomschip op de Nijl tot Fasjoda.

De laatste grote opstand die moest worden onderdrukt, was die van de Batetela's; talrijke gegradueerden schoten er het leven bij in.

In 1900 was het Kongogebied tot rust gebracht, het was voorzien van een bestuurlijke inrichting en verkeerde in volle economische expansie.

III. Kongo, Belgische kolonie (sedert 1908)

A. De overdracht van de onafhankelijke Kongostaat aan België

Reeds in 1889 had Leopold II zijn uiterste-wilsbeschikkingen openbaar gemaakt :

Ten einde ons geliefd vaderland te laten genieten van de vruchten van het werk dat wij sedert jaren in het Afrikaanse continent voortzetten met de edelmoedige en toegewijde hulp van veel Belgen;

In de overtuiging ertoe bij te dragen om aan België, zo het zulks wenst, de onontbeerlijke afzetgebieden voor zijn handel en zijn nijverheid te bezorgen en om nieuwe mogelijkheden te bieden aan de bedrijvigheid van zijn kinderen;

Verklaren hierbij na onze dood al onze soevereine rechten op de onafhankelijke Kongostaat aan België te vermaken... evenals alle bezittingen, rechten en voordelen die aan deze soevereiniteit verbonden zijn.

De overdracht gaf in 1895, in 1901 en in 1906 aanleiding tot hevige discussies in het Parlement tussen de voor- en de tegenstanders van Kongo. Er rees zelfs een conflict tussen de vorst en het Parlement betreffende de datum van overdracht¹ en de bestemming van het private Kroondomein, waarvan Leopold II de inkomsten aanwendde « voor de bestrijding van de slaapziekte, voor steun aan missies, voor de stichting van een koloniale

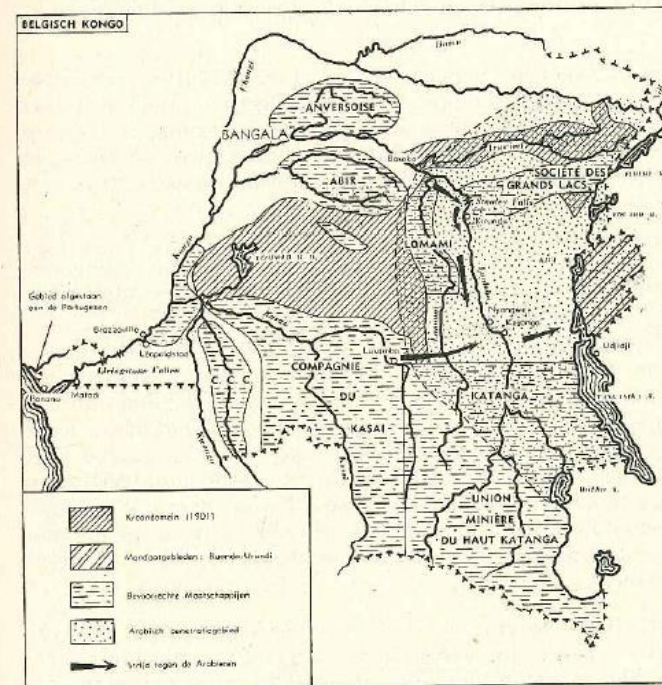
¹ Leopold II vreesde dat een vroegtijdige overdracht een mislukking van zijn plannen had kunnen teweegbrengen. Hij zou daarom Kongo pas afstaan als hij meende dat de nieuwe Staat voldoende ontwikkeld was.

school, voor het bouwen van de Japanse Toren te Laken, van een villa te Oostende, van een kasteel in de Ardennen, voor de vestiging van Belgen in China ». (Naar C. LECLÈRE.)

De overdracht werd ten slotte op 20 augustus 1908 door het Parlement aangenomen. Kongo was van toen af een Belgische kolonie¹.

B. De koloniale keure

Er moest een nieuw statuut voor deze kolonie ontworpen worden. Bij de grondwetsherziening van 1893 was

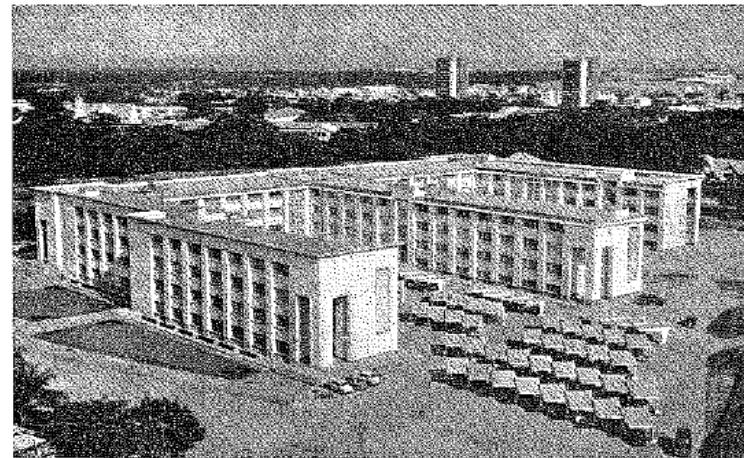

¹ Engeland handhaafde een vijandige houding en erkende de overdracht pas in 1913, lang na de overige Staten.

Leopoldstad in 1884 en in 1956. In 1884 was Kinshasa een dorp van inboorlingen langs de brede Kongostroom; de boot op de stroom was, uiteengenomen, op de schouders der zwarte dragers van Matadi naar hier gebracht. De tweede plaat is een luchtfoto van de bestuurswijk van het gouvernement-generaal te Leopoldstad. Vroeger bouwde men de woningen verspreid langs brede lanen en legde men tuinwijken aan; nu, met de geweldige uitbreiding van de hoofdstad van Belgisch Kongo, begint men in de hoogte te bouwen. In 1948 verrees de eerste wolkenkrabber met zeven verdiepingen. Leopoldstad telde in 1949 126.000 inwoners, in 1952 220.000 en in 1956 meer dan 300.000. In 1954 begon de katholieke universiteit Lovanium haar eerste academisch jaar.

Prof. Dr. M. DIERICKX S.J.

GESCHIEDENIS VAN BELGIË

Tweede druk

ANTWERPEN
DE NEDERLANDSCHE BOEKHANDEL

1956

Nos IMAGES

Illustré
Bimensuel
Edition Kiswahili

Abonnement :
1 an : 50 frs
(par avion : 100 frs)
NOS IMAGES
B.P. n° 3096
Léopoldville - Kalina

9me ANNEE
N° 137
1er juin 1956

FEMMES CONGOLAISES D'AUJOURD'HUI.

(Voir notre reportage en pages 6 à 9).

WANAWAKE WAKONGOLE WA LEO.

(Angalia habari yetu tangu kurasa 6 mpaka 9).

WANAWA FAHAMISHA NOS REPORTAGES

...la femme congolaise
...de plus en plus
...de ses devoirs
...Elle suit des
...d'infirmerie : de
...temps il y a des
...dans les
...hospitaux.

...ite mkongole
...sana na in-
...na shirika.
...ya in-
...mamani
...hatika
...hospitaux.

BELGISCHE TELEVISIE VLAAMSE UITZENDINGEN

BELGISCHE TELEVISIE VLAAMSE UITZENDINGEN

Ridder van het Recht

113/5

ARCH. PRO.
I.E.S.
BELG. SEPT.

p. van de maele

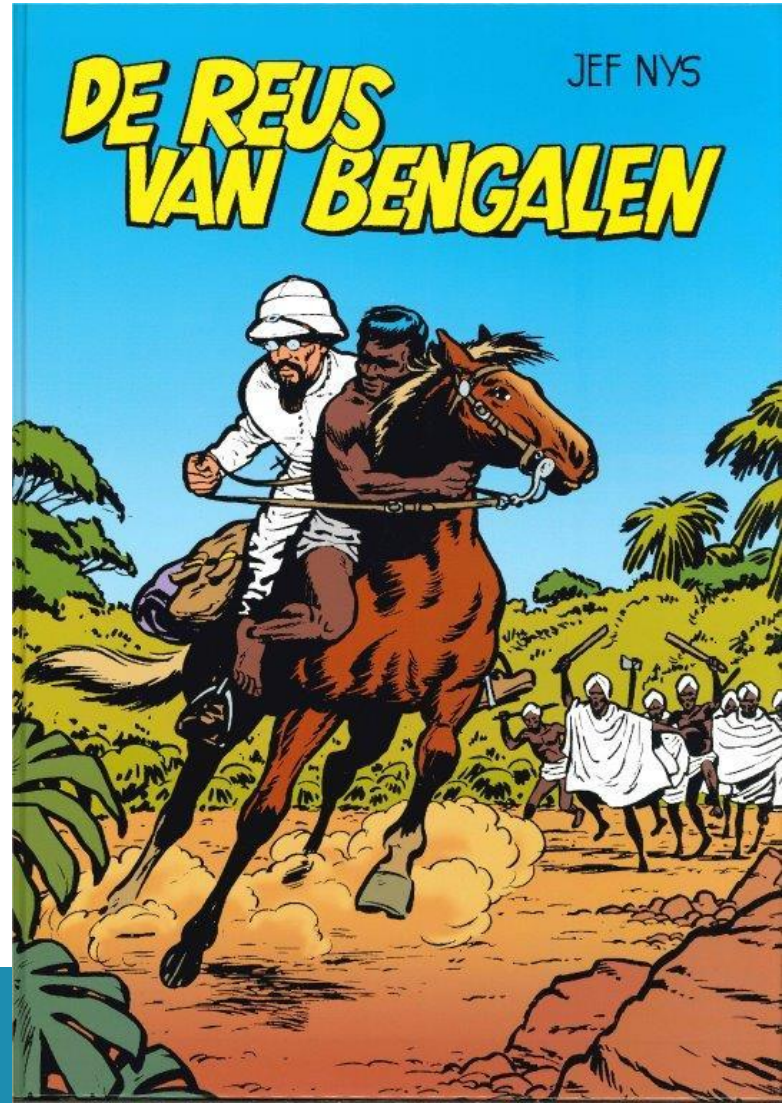
Vlaamse Filmkens

WEKELIJKE UITGAVE GOEDE PERS - AVERBODE

NR. 544
PRIJS : 4 F

DE REUS VAN
BENGALEN.
door
Karel Bertram

DE REUS VAN BENGALEN

JEF NYS

VLAAMSE KAPOENEN DIE BEROEMDE MANNEN WERDEN

DE GROTE ZWARTROK

door JEF NYS

TIJDENS DE OVERTOCHT WIJKT DE KOORTS EN GEHEEL GE-NEZEN STAPT PIETER DESMET, AAN WAL IN AMERIKA. HIJ WORDT TERUG OPGENOMEN IN DE JEZUIETENORDE. MET NOG TWEE VLAAMSE PATERS ZAL HIJ DE VERSTE MISSIEPOST STICHTEN, BIJ DE POTOWATOMIES.

ELK ZIJN ROELENSFRANK

Er roert iets in Vlaanderen. De zoveelste van Vlaanderen's grote zonen krijgt weldra zijn standbeeld: Mgr. Roelens, de moderne St. Amandus, de reus van Kongo die gedurende 55 jaar het beste van zijn geniale krachten aan de beschaving en de bekering van de inlanders wijdde.

Zou gans Vlaanderen terecht niet mogen zinderen van goestdrift daar waar de hele wereld eerbiedig buigt voor de nagedachtenis van zulke heldenfiguur? Wie dat leven van nabij beschouwt staat verbaasd over de veelzijdigheid van het werk dat aangepakt werd en verwezenlijkt; is verrast om de stoute durf, de grenzeloze offervaardigheid, de heldhaftigheid waarmee Mgr. Roelens zoveel jaren, ongelooflijke moeilijkheden ten spijt, zijn reuzeplannen uitvoerde. Zijn volledige levensbeschrijving zou meer dan één boekdeel vergen want hij was tevens missionaris, geneesheer, grondontginer, bruggenbouwer, leraar, opvoedkundige, vredeftichter enz.

GAZET VAN ANTWERPEN

15 mei 1952, p. 2

Te Ardooie zal de herinnering aan hem in brons vereeuwigd worden. Daar immers groeide hij op tot de grote apostel die het licht vanuit Vlaanderen naar Kongo droeg. Duizende Vlamingen zullen er samenstromen tijdens de grootste huldeplechtigheden op 15 Aug. e.k. Omdat hij én als missionaris én als koloniaal én als nationale held zo groot is hebben het Doorluchtig Episcopaat van België en Koning Boudewijn zelf die plechtigheid met hun hoge bescherming willen vereren.

De wakkere U.S.A.-mannen zetten weldra de grote tocht in om overal de penning te gaan innen die het mogelijk moet maken dat standbeeld op te richten. Het wordt een algemene hulde. In ieder huis wordt een Roelensfoto afgegeven, een portret van die adellijke Vlaming van nederige afkomst en overal wordt één frank gevraagd. Is die aktie niet sympathiek? De leuze wordt gelanceerd: **ELKE VLAMING ZIJN ROELENSFRANK!** Men mag ook meer geven maar... doe er dan a.u.b. één frank bij.

Een woonwagen, omtoverd tot een prachtige Roelensstentoonstelling, reist van college tot college. Daar leren de studenten de grote missiebisshop beter kennen en dan... met jonge moed en wakkere bezieling de baan op. Maar het wordt geen schooipartij. Die jongens zullen opgewacht worden... men ongeduld omdat alle Vlamingen het als een nationale plicht aanzien dat standbeeld te helpen oprichten!

HAMME
ZONDAG 9 SEPTEMBER 1951

ONTHULLING
VAN HET
STANDBEELD
VAN
PATER VERTENTEN

OM 10 UUR : PLECHTIGE HOOGMIS MET PONTIFICALE ASSISTENTIE
OM 3 UUR : GROTE OPTOCHT — ONTHULLING VAN HET STANDBEELD —
FEESTREDE DOOR DHR OUD-MINISTER A. VERBIST—SLOTWOORD DOOR Z. Exc. Mgr. CALEWAERT
OM 7.30 U. : OPENLUCHTSPEL «KAJA-KAJA» OP HET GEMEENTELIJK SPEELPLEIN
I TOT 9 SEPTEMBER : PATER VERTENTEN TENTOONSTELLING

Mgr Koelensfeesten

15 AUG.
1952

ARDOOIE

PAUL VAN RAPELDIEN

Faculteit Letteren

KU LEUVEN

EN GEGADHTENIS DER
LOUWANISTES DIE VOOR
CONGO INLYVING BY
BELGIE (15 NOVEMBER
1908) IN AERIKA TEN
OFFER VIELEN AAN
HET CONGOLEESCH
WERK.

À LA MEMOIRE DES
LOUVANISTES QUI S'ONT
COMBERENT EN AFRI-
QUE AU SERVICE DE
L'OEUVRE CONGOLAISE
MART L'ANNEXION DU
CONGO A LA BELGIQUE
(15 NOVEMBRE 1908).

BODART, E.C.T. † BUMBA, 29-11-1903
BOINE, J.P.L.M. † AMADIS, 11-1-1898
BRUNDSBAUX, J.J.E. † LUBEFU, 23-8-1898
CAPPUYNS, L.E. † LEOPOLDVILLE, 1-11-1897
DER MUL, J.A. † BUMBA, 29-12-1900
DE WENCKSTERN, C.F.D.A.M. † NYANGWE, 26-8-1899
DILLEN, T.D.J. † WALIKALE, 25-11-1902
ENGELS, E. † MATADI, 13-12-1891
GOEMANS, J.M.C. † TUMBA, 26-7-1907
HAESAERTS, F.E. † BOKOTE, 3-5-1902
HENNARD, A.J. † BOMA, 10-4-1894
HUYCHE, E.C.L. † TUMBA, 13-4-1900
KINNART, M. † NYANGWE, 18-8-1908
MILANTS, E.M.F.J.M. † LEOPOLDVILLE, 6-10-1899
GISEN, T.O. † MATADI, 12-3-1908
PARYS, A.A.M. † BOMA, 8-10-1904
POULLET, A.M.J.C. † MATADI, 6-4-1896
RICHARD, F.F.M. † NOUVELLE-ANVERS, 6-1-1900
SMEESTERS, P.P.S.H.C. † TAMBURA, 6-3-1903
STASSART, A.P.A. † KINGILA, 31-7-1897
STEVENS, A.C.M.L. † YAHISULI, 6-2-1907
THIRY, C.M.F.M.V. † NOUVELLE-ANVERS, 6-9-1899
TIELENS, H.J.P. † EQUATEUR, 28-2-1899
VANDERGEETEN, E.P. † MABOKA, 25-10-1905
VAN GOIDSENHOFEN, F.J. † LEOPOLDVILLE, 9-3-1903
VAN HOVE, L.H. † PONTHERVILLE, 5-6-1905
VAN LINT, J.M.O. † IRUMU, 25-12-1896
VERDUSSEN, F.M.J.A.L. † IBEMBO, 9-4-1894
VERHAEREN, V.E.L. † MATADI, 14-2-1898
VRANCKX, J.G. † DIMA, 2-1-1908

